

نگاهی اجمالی به اعتبار امر قضاوت شده در خصوص احکام قابل اعاده دادرسی بر اساس قانون ایران با نگاهی به قانون فرانسه

(تاریخ دریافت ۱۴۰۰/۰۳/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۰/۰۶/۱۲)

دکتر بهنام اسدی^۱

استاد دانشگاه

چکیده

بر اساس قانون اساسی، اقامه دعوا، حق مسلم هر فرد است و هیچکس را نمی توان از این حق محروم نمود. بنابراین، در صورتی که حقی از کسی تضییع شود و یا جرمی نسبت به کسی اتفاق افتد، می تواند به دفاتر خدمات الکترونیک قضایی، مراجعه کرده و اقدام به ثبت دادخواست نماید اما بعضاً ممکن است که طرفین، بعد از صدور رای قطعی دادگاه و پس از استفاده از راه های اعتراضی که در قوانین مختلف، نظیر آئین دادرسی مدنی یا کیفری، پیش بینی شده است، بخواهند، راجع به یک امر قضاوت شده و مختومه، طرح دعوای مجدد نمایند. طرح دعوا، راجع به امر قضاوت شده در دعوای حقوقی و کیفری، شرایط مخصوص به خود را دارد و به آسانی ممکن نیست. اعتبار حکم کیفری در دعوای مدنی مشروط به آن است که از یک طرف حکمی کیفری صادر شود و از طرف دیگر میان این حکم و امری که بعداً در دعوای مدنی مطرح می شود، زمینه های وحدت فراهم باشد. هر یک از این دو شرط، خود مجموعه ای پیچیده از قیودی دیگرند. کسانی که می خواهند قلمرو اعتبار حکم کیفری و مدنی را محدود کنند و دیگرانی که مایلند تا آن را توسعه بدهند در

^۱ مدیر عامل و صاحب امتیاز بنیاد علمی آموزشی قانون یار

محتوا و مفهوم این مجموعه اختلاف نظر دارند. افزودن هر قید، سدی بر زیاده‌روی حکومت آرا کیفری است اما معلوم نیست که هواداران اعتبار حکم کیفری چنین امکانی را برای عقاید مخالف باقی بگذارند. در این میان رویه قضائی و دکترین سعی دارد تا خود را با نیازهای روز تطبیق داده و سازشی بین آراء مختلف فراهم کند. هیچ اصل مسلمی وجود ندارد. امری که شاید دیروز قیدی در اجرای قاعده نبوده، امروز شاید قیدی باشد و شاید که شرط امروزی، فردا در اعمال قاعده به کار نیاید.

واژگان کلیدی: اعتبار امر قضاوت شده، اعاده دادرسی، احکام قطعی، قرار، آرای دادگاه

بخش اول: کلیات

اعتبار امر قضاوت شده یکی از مهم ترین آثار حکم است. ویژگی اصلی حکم همین اعتبار است که هیچ سند صادره ای از هیچ مقام اداری چنین اعتباری را ندارد. قاعده اعتبار امر قضاوت شده که در بند ۶ ماده ۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی آمده است، اقامه دوباره دعوا را پس از صدور حکم و قطعیت آن ممنوع می نماید، اما نکته ای که در اینجا باید مورد توجه قرارداد این است که حکم، حتی اگر غیر قطعی هم باشد، دارای اعتبار امر قضاوت شده است، اگر چه به صورت محدود می باشد. در حقیقت رسیدگی به دعوایی که در سابق اقامه گردیده و منتهی به صدور حکم شده، اعم از این که حکم مزبور قابل تجدیدنظر باشد یا نباشد، طرح دوباره دعوا را در مرحله نخستین ممنوع می نماید، بنابراین اگر چه تنها احکام قطعی از اعتبار امر قضاوت شده برخوردارند، اما در عین حال طرح دوباره دعوایی که در مرحله نخستین به صدور حکم انجامیده مجاز نمی باشد.

الف - راه حل مستنبط از مبنای قاعده